

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ № 12

София, 4 юни 1998 г.

Конституционният съд в състав:

Председател: Живко Сталев

Членове: Асен Манов

Цанко Хаджистойчев

Станислав Димитров

Неделчо Беров

Димитър Гочев

Стефанка Стоянова

Иван Григоров

Тодор Тодоров

Александър Арабаджиев

Георги Марков

Маргарита Златарева

при участието на секретар-протоколита Галина Добрева разгледа в закрито заседание на 4 юни 1998 г. конституционно дело № 13/1998 г., докладвано от съдията Стефанка Стоянова.

Делото е образувано на 20.III.1998 г. по искане на главния прокурор, направено на основание чл.149, ал.1, т.2 от Конституцията.

С искането е оспорена конституционността на Закона за обявяване държавна собственост имотите на семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и на техните наследници /ЗОДС/ - ДВ, бр.305 от 31.XII.1947 г. В него е посочено, че разпоредбите на закона предвиждат всъщност "принудително" и "без никакво обезщетение" отчуждаване на имущество – частна собственост. Изтъкнато е също, че така предвиденото отчуждаване е репресивна мярка, която е приета по "явно политически" мотиви, тя засяга лица, чийто кръг е определен според тяхното "лично и обществено положение" и чрез нейното

прилагане, като се има предвид и отсъствието на правна възможност за защита, “грубо се погазват личните права” на тези лица. С оглед на това се поддържа наличието на противоречие с чл.4,ал.1,чл.6,ал.2, чл.11,ал.1, чл.17,ал.1,3 и 5 и чл.56 от Конституцията.

Конституционният съд с определение от 7.IV.1998 г. е допуснал искането за разглеждане по същество. Като заинтересувани страни е конституирал Народното събрание, Министерския съвет, министъра на финансите, министъра на регионалното развитие и благоустройството, както и Симеон Борисов Кобурготски, Мария Луиза Хробок, Джована Савойска, Фердинанд фон Вюртемберг, Александър фон Вюртемберг, Ойген фон Вюртемберг, Софи дьо Вюртемберг и Маргрит дьо Шевини.

В дадения от съда срок главният прокурор е представил допълнително становище в подкрепа на искането. Становища по искането са представили и всички заинтересувани страни с изключение на министъра на регионалното развитие и благоустройството.

В допълнително представеното от главния прокурор становище са изложени съображения за противоконституционност, които са основани на мотивите към законопроекта, предложен и внесен за гласуване в Народното събрание. Твърди се, че тези мотиви “се състоят единствено от пристрастни и едностранчиви политически оценки”, те не са съобразени със съществуващите тогава конституционно допустими основания за ограничаване или отчуждаване на частна собственост и определят целта на “атакувания закон” като свеждаща се до “налагането на репресивна мярка срещу членовете на царското семейство”.

Според становището на Народното събрание, изготвено от Комисията по правни въпроси и законодателство срещу корупцията, искането е основателно. В това становище е посочено, че разпоредбите

на ЗОДС са в противоречие с конституционните принципи за равнопоставеност на гражданите и за неприкосновеност на частната собственост, а също и с конституционната забрана за отчуждаване на частна собственост без доказана държавна и общинска нужда и без предварително обезщетяване.

Основателно е искането и според становищата на Министерския съвет и министъра на финансите. В тях са изложени съображения за противоречие на разпоредбите на ЗОДС не само със сега действащата Конституция, но и с Конституцията от 1947 г., която е била в сила при приемането им.

В останалите становища, които са изпратени от наследниците, конституирани като заинтересувани страни, не е изразено конкретно отношение по конституционосъобразността на ЗОДС.

Конституционният съд, като обсъди направеното искане и изразените във връзка с него съображения и доводи от заинтересуваните страни, приема следното:

С чл.1 ЗОДС се обявяват за държавни всички движими и недвижими имоти, които се намират в пределите на страната, принадлежат на семействата на бившите царе Фердинанд и Борис или на наследниците им и са лично придобити от тях или са наследени. За използването на такива имоти съгласно чл.2 от същия закон се одобрява правилник на Министерския съвет по доклад на министъра на финансите.

Разпоредбата на чл. 1 ЗОДС засяга придобити права, тъй като има за предмет движими и недвижими вещи, които при съществуващия в България правен режим за придобиване и наследяване са станали собственост на посочените в закона лица. Предвиденото в тази разпоредба одържавяване по своята същност представлява

принудително и безвъзмездно отнемане на частна собственост. По характер и последици то не се различава от конфискацията, защото не става срещу обезщетение. Неговото прилагане не е поставено в зависимост от такива държавни и общински нужди, съществуването на които е необходимо условие, за да се допусне принудително отчуждаване на собственост. От това следва, че тази разпоредба накърнява конституционно защитеното право на собственост. Тя противоречи на основното начало, което се съдържа в чл.17, ал. 1 от Конституцията и изисква да бъде гарантирано правото на собственост. В противоречие е също с ал.3 и 5 на чл.17 от Конституцията, прогласяващи неприкосновеността на частната собственост и допускащи принудителното ѝ отчуждаване само при наличието на строго определени условия, които при постановеното от чл.1 ЗОДС одържавяване не са налице.

Кръгът на лицата, спрямо които чл.1 ЗОДС намира приложение, е определен с два признака: а/ принадлежността на тези лица към семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и б/ качеството им на наследници. Двата признака са свързани с произхода и личното положение на съответните лица. Всеки от тях според посочената разпоредба е самостоятелно основание за лишаване от право на собственост, която вече е придобита – лично или по наследство. Изложеното обосновава извод за несъвместимост на тази разпоредба с чл.6,ал.2 от Конституцията. Тя е в противоречие с надлежно прогласения конституционен принцип за равенство на всички граждани пред закона. Наред с това противоречи както на забраната за допускане на привилегии, така и на ограничението на правата въз основа на такива социални признаци като произход и лично и обществено положение.

С чл.1 ЗОДС е свързана и следващата му разпоредба – чл.2. Тя се отнася за имотите по чл.1 и възлага решаването на въпросите за тяхното използване на определени държавни органи. С оглед на тази връзка между двете правни норми, произтичаща от идентичността на предмета им и кръга на лицата, които засягат, разпоредбата на чл. 2 ЗОДС също противоречи на посочените конституционни принципи.

Като приема изложеното, съдът счита, че следва да се обяви за противоконституционен атакувания закон. Същевременно намира за необходимо да отбележи, че не трябва да се обсъждат съображенията за противоречието му с Конституцията от 1947 г., както и доводите, които са основани на мотивите към законопроекта.

Действително като част от завареното право ЗОДС подлежи на контрол за конституционност. При упражняването на такъв контрол обаче се преценява единствено противоречието или съответствието на закона с понастоящем действащата Конституция. Установяването на противоречие с предходни конституционни разпоредби, които са били в сила при приемането на ЗОДС, не е в правомощията на съда. Това следва от § 3 на Преходните и заключителни разпоредби от Конституцията, който допуска проверка за конституционност на завареното право само с оглед на тази Конституция. Липсва и правна възможност за обосноваване на противоконституционност с мотивите към законопроекта, тъй като те са приети при действието на друга Конституция.

По тези съображения Конституционният съд на основание чл. 149, ал.1, т.2 от Конституцията

РЕШИ:

Обявява за противоконституционен Закона за обявяване държавна собственост имотите на семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и на техните наследници – ДВ, бр. 305 от 31.XII. 1947 г.

Председател:

Живко Сталев

Членове:

Асен Манов

Иван Григоров

Цанко Хаджистойчев

Тодор Тодоров

Станислав Димитров

Александър Арабаджиев

Неделчо Беронов

Георги Марков

Димитър Гочев

Маргарита Златарева

Стефанка Стоянова